

NYELV ÉS TÁRSADALOM SZEMINÁRIUM, OSZTATLAN MAGYARTANÁRI KÉPZÉS

2022/2023-as tanév

A kurzus teljesítésének feltételei

1. Az órákon való jelenlét és aktív részvétel: hozzászólás, részvétel a vitákban. A kiemelkedő órai munkáért a félév során összesen 10 pont kapható Legfeljebb két hiányzást fogadok el, háromnál több hiányzás esetén a kurzus nem teljesíthető a TVSz. rendelkezéseivel összhangban. A hiányzásokra vonatkozó előírásokat a távoktatásban is betartandók.
2. Egy referátum (egy tanulmány földolgozása alapján) megtartása, kiosztmánnyal – ez utóbbi a távoktatásban úgy teljesítendő, hogy a kiosztmányt föl kell tölteni a Coospace kurzusfórum felületére. A referátum és a kiosztmány maximálisan 15-15, összesen 30 pontot ér.
3. A félév végi zárthelyi dolgozat megírása, amellyel a hallgató bizonyítja, hogy a kurzuson elhangzottakat elsajátította, a kötelező irodalmat ismeri. Ezzel zárthelyi dolgozattal 40 pontot lehet elérni (jeles osztályzat szerzése esetén). Ha a dolgozat megírásakor nincs jelenléti oktatás, akkor a zárthelyi dolgozatot on line szóbeli beszámoló helyettesíti.
4. Az aktuális anyagból az órák elején írott kisdolgozatok minimálisan elégséges szintű teljesítése. Kisdolgozatokat csak jelenléti oktatás keretében írnak a hallgatók. Az ezekkel szerezhető pontszám 20 pont.

A szeminárium alapvető célja

A kurzus célja az, hogy röviden megismertesse a tanár szakos hallgatókat a szociolingvisztika alapfogalmaival, majd pedig azokat a megközelítésmódokat és problémaköröket tárgyalja, amelyek az anyanyelv szakos pedagógusok munkájában megkerülhetetlenek: nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány, lingvicizmus, a nem sztenderd nyelvváltozatok (például a nyelvjárások és a magyar nyelv határon túli változatainak) megítélése. Ugyanígy fontos a nyelvi ideológiákkal mint a nyelvi jelek értelmezési kereteivel és a nyelvi jogokkal kapcsolatos diskurzus. A kurzus gyakorlati jellegénél fogva az órákon fontos szerepe van a párbeszédnek, a vélemények ütköztetésének és a vitának.

A FÉLÉV MENETE, RÉSZLETES TEMATIKÁJA

1. BEVEZETÉS: TEMATIKA, KÖVETELMÉNYEK

1Borbély Alexandra: Milyen lehet csak egyvalamilyennek lenni?
[<https://www.youtube.com/watch?v=Wo3HP1jwuIU>]

2. A NYELVI VÁLTOZÓ ÉS A VARIACIONISTA SZOCIOLINGVISZTIKA

Kötelező anyag: Az órán bemutatott ppt-anyag.

3. A NYELVI SZOCIALIZÁCIÓ

Kötelező anyag

Réger Zita: Nyelvi fejlődés, társas környezet, kultúra: a nyelvi szocializáció útjai. In: uő: *Utak a nyelvhez – nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány* 9-39. Budapest, 2002, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet. [<http://www.mek.oszk.hu/04000/04046/04046.pdf>]

Referátum

Réger Zita: *Eltérő utak a nyelvhez*. In: uő: *Utak a nyelvhez – nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány* 39-81. Budapest, 2002, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet. [<http://www.mek.oszk.hu/04000/04046/04046.pdf>]

4. A NYELVI HÁTRÁNY

Kötelező anyag

Réger Zita: Nyelvi szocializáció és hátrányos helyzet: a nyelvi hátrány problémája az iskolában
In: uő: Utak a nyelvhez – nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány 89-143. Budapest, 2002, Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet.
[<http://www.mek.oszk.hu/04000/04046/04046.pdf>]

Referátum:

Heltai János – Jani-Demetriou Bernadett – Kerekesné Lévai Erika – Olexa Gergely: Transzlingváló osztálytermek Tiszavasváriban, in: Új Pedagógiai Szemle 2017/11-12
[<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/transzlingvalo-osztalytermek-tiszavasvariban>]

5. A LINGVICIZMUS

Kötelező anyag

Kontra Miklós: Mi a lingvicizmus és mit lehet ellene tenni?
[http://web.unideb.hu/~tkis/kontra_lingvicizmus.htm]

Referátum

- a) Kontra Miklós 2017. A vernakuláris nyelvváltozat tisztelete. Magyar Nyelv 113: 100–107.
https://www.c3.hu/~magyarnyelv/17-1/KontraM_MNy_17-1.pdf
- b) Kontra Miklós 2006. A magyar lingvicizmus és ami körülveszi. In: uő: Hasznos nyelvészet. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2010, 65–89.
[<https://mek.oszk.hu/08700/08745/08745.pdf>]

6. A TRIANON UTÁNI NYELVVÁLTOZATOK

Kötelező anyag

Kontra Miklós: A határon túli magyar nyelvváltozatok. In: A magyar nyelv kézikönyve. Szerk.: Kiefer Ferenc, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003, 301–321. = In: Magyar nyelv. Szerk.: Kiefer Ferenc, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006, 549–576.
[http://dragon.klte.hu/~tkis/kontra_lingvicizmus.htm]

Referátum

- a) Kontra Miklós. Egy s más a kétnyelvűségről. In: Sándor Klára (szerk.): Nyelv, nyelvi jogok, oktatás, Szeged, JGYTF Kiadó, 2002, 69-82.
- b) Lanstyák István 2003: A Magyar értelmező kéziszótár a nyelvhelyesség fogságában, Magyar Nyelvőr 127, 370–88. [<http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1274/127403.pdf>]

7. A NYELVJÁRÁSOK MEGÍTÉLÉSE

Kötelező anyag

Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: A beszéd és a beszélő megítélése az ö-zés gyakorisága alapján. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: Szeged nyelve a 21. század elején. Budapest, Gondolat Kiadó, 2016, 183–198.

Referátum

- a) Fejes László 2015. Reisz nélkül folytatja a köztévét. Nyelv és Tudomány, 2015. március 19. [<https://m.nyest.hu/hirek/reisz-nelkul-folytatja-a-kozteve>] és Szabó-Gilinger Eszter – Kontra Miklós: Gomolfelhő és ánticiklon. In: Kozmács István – Vancóné Kremmer Ildikó (szerk.): A

csitári hegyek alatt. Írások Sándor Anna tiszteletére. Nyitra, 2011. 207–213. [http://elteal.ieas-szeged.hu/wp-content/uploads/2010/03/Gomolfelho-es_anticiklon.pdf]

b) Fodor Katalin–Huszár Ágnes 1998: Magyar nyelvjárások presztízisének rangsora, Magyar Nyelv 94, 196–210.

8. A NYELVJÁRÁSOK ÉS AZ ISKOLA

Kötelező anyag

Németh Miklós: A nyelvjárási beszéd megítélése a pedagógusok körében, Anyanyelv-pedagógia, 2020, 1.3. [<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=824>]

Referátum

a) Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: A diákok attitűdjei. In: Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs: Szeged nyelve a 21. század elején. Budapest, Gondolat Kiadó, 2016, 112–126.

b) Beregszászi Anikó: Hogyan tanítsunk az anyanyelvórákon a kárpátaljai magyar iskolákban? In: A lehetetlent lehetni. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2012, 51–64. [http://real.mtak.hu/23323/1/BA_B5_proba.pdf]

9. A NYELVI IDEOLÓGIÁK

Kötelező anyag

Jánk István 2014. Mik azok a nyelvi ideológiák? Nyelv és Tudomány, 2014. május 9. [<https://www.nyest.hu/hirek/alap-hogy-normal-a-nyelvi-standardizmus>]

Referátum

Németh Miklós: A fonetikai percepciótól a nyelvi ideológiáig – Egy vajdasági magyar énekesnő kiejtésének visszhangja (kézirat, megjelenés előtt)

10. A STANDARD IDEOLÓGIA

Kötelező anyag

Jánk István: Alap, hogy normál – A nyelvi standardizmus [<http://www.nyest.hu/hirek/alap-hogy-normal-a-nyelvi-standardizmus>]

Referátum

Jánk István: Egységben az erő – A nyelvi homogenizmus [<https://www.nyest.hu/hirek/egysegben-az-ero-a-nyelvi-homogenizmus>] és Jánk István: 100% magyar termék – A nyelvi purizmus [<http://www.nyest.hu/hirek/100-magyar-termek-a-nyelvi-purizmus>]

11. A TANÁROK ÉS MAGYARTANÁROK NYELVI IDEOLÓGIÁI

Kötelező anyag

Kontra Miklós: Nyelvi genocídium az oktatásban a Kárpát-medencében. In: uő: Hasznos nyelvészet. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2010, 167-177. [<https://mek.oszk.hu/08700/08745/08745.pdf>]

Referátum

a) Sándor Klára – Langman, Juliet – Pléh Csaba 1998. Egy magyarországi ügynökvizsgálat tanulságai. (A nyelvváltozatok hatása a személypercepcióra). Valóság 1998/8: 29–40. [http://mnytud.arts.unideb.hu/tananyag/szoclingv_alap/ugynokvizsgalat.pdf]

b) Jánk István: Magyarországi és határon túli magyartanárok és tanítók nyelvi ideológiái [http://real.mtak.hu/119463/1/137_146_J%C3%A1nk.pdf]

12. A NYELVI JOGOK ÉS ÉRVÉNYESÜLÉSÜK A GYAKORLATBAN

Kötelező anyag

Kontra Miklós: Nyelvi jogok. In Kiefer Ferenc (szerk.): A magyar nyelv kézikönyve, Budapest, 2003, 556–566.

Referátum

Kontra Miklós – Cseresnyési László: A magyar nyelv halála (a Parlamentben, 2001- ben és 2011-ben). In: Híres-László Kornélia, Karmacs Zoltán, Márku Anita (szerk.): Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban, 73-82. [http://www.umjl.fss.ukf.sk/elonyelvi18/images/publ/16_ek.pdf]

13. ZÁRTHELYI DOLGOZAT

14. A FÉLÉV ZÁRÁSA

ÖSSZEGZŐ ÉS TOVÁBBVEZETŐ OLVASMÁNYOK

Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Bp., 1995. Kontra Miklós (szerk.): *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon.* Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

William Labov: A nyelvi változás mechanizmusáról. In: Pap Mária és Szépe György (szerk.): *Társadalom és nyelv. Szociolingvisztikai írások,* 255–285, Gondolat, Budapest.

Peter Trudgill: *Bevezetés a nyelv és társadalom tanulmányozásába.* JGYTF Kiadó, Szeged, 1997.

Sándor Klára: *Határtalan nyelv,* SZAK Kiadó, Bicske, 2014.

Ronald Wardhaugh: *Szociolingvisztika.* Osiris Kiadó, Budapest 1995.